

Justyna KŁOBUKOWSKA¹

LAUREACI NAGRODY NOBLA W DZIEDZINIE NAUK EKONOMICZNYCH. HISTORIA I WKŁAD LAUREATÓW DO WSPÓŁCZESNEJ MYŚLI EKONOMICZNEJ

Streszczenie

Ustanowienie Nagrody Nobla w dziedzinie nauk ekonomicznych spotkało się z licznymi krytycznymi opiniami. Prezentacja dorobku dotychczasowych laureatów wskazuje, że obszar badawczy, będący przedmiotem ich zainteresowania, jest szeroki i wykracza poza ekonomię *sensu stricto*. Skutkuje to trudnością klasyfikacji i jednoznacznego przypisania im odpowiednich dziedzin. W artykule scharakteryzowano główne osiągnięcia noblistów i ich wpływ na współczesną myśl ekonomiczną na tle historii ustanowienia Nagrody Nobla.

Słowa kluczowe: nauki ekonomiczne, Nagroda Nobla, współczesna myśl ekonomiczna

NOBEL LAUREATES IN ECONOMIC SCIENCES. THE HISTORY AND CONTRIBUTION LAUREATES TO CONTEMPORARY ECONOMIC THOUGH

Summary

The establishment of the Nobel Prize in Economic Sciences was greeted with many critical opinions. The presentation of the current list of laureates indicates that their research area is very wide and goes beyond economics in the strict sense. This results in the difficulty to create a clear classification of laureates into fields of knowledge. This paper includes a discussion of the main achievements of Noble Prize winners and investigates the influence of their studies on contemporary economic thought, against the background of the history of the Nobel Prize in Economic Sciences.

Key words: economic sciences, Nobel Prize, contemporary economic thought

1. Wstęp

Historia rozwoju ekonomii jako nauki teoretycznej jest dość długa, o czym świadczy przebieg zmian nazewnictwa nauki **ekonomia**. Dociekania ekonomiczne pozostawiły swój pierwszy ślad w najstarszych przekazach religijno-mitycznych. Początkowo, w starożytnej Grecji **ekonomia** oznaczała wiedzę o prawach rządzących gospodarstwem domowym. Pojęcie **ekonomii politycznej** upowszechnili merkantyliści, a wyodrębnienia ekonomii jako samodzielnej dyscypliny naukowej dokonał Smith. Popu-

¹ mgr Justyna Kłobukowska – doktorantka, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu; e-mail: j.klobukowska@o2.pl.

larna była również dziewiętnastowieczna nazwa **ekonomika** jako tłumaczenie zwrotu *economics* Marshalla [Bochenek, Dach, 2004, s. 10-13]. Wiele przemian społeczno-gospodarczych i historycznych miało wpływ na rozumienie oraz definiowanie **ekonomii**, a także obserwowanych zjawisk gospodarczych. Skutkowało to: ogromną różnorodnością, wielością szkół, podstaw metodologicznych, sposobów interpretacji zjawisk i procesów ekonomicznych. W efekcie, ekonomia i ekonomiści zaczęli dysponować wiedzą oraz narzędziami, które mogły być użyte do wyjaśniania, jak również rozwiązywania problemów dostrzeganych w funkcjonowaniu gospodarek. Taka rola ekonomii była jednym z czynników, które wpłynęły na uhonorowanie najwybitniejszych światowych ekonomistów Nagrodą Nobla.

Niniejszy artykuł nie jest pogłębioną analizą dorobku poszczególnych noblistów, choć autorka zachęca do samodzielnego zapoznania się z życiorysami badaczy, ich poglądami i sztanदारowymi teoriami. Celem publikacji jest prezentacja historii i istoty Nagrody Nobla, wartości tego wyróżnienia w środowisku ekonomistów. Ponadto, podjęto się systematyzacji dorobku dotychczasowych laureatów oraz próby określenia wpływu powstałych teorii na obraz współczesnej myśli ekonomicznej. Ze względu na rozmiar opracowania, ma ono charakter wysoce syntetyczny.

W pierwszej i drugiej części pracy opisano historię ufundowania Nagrody Nobla. Zgodnie z ostatnią wolą Nobla, tylko pięć obszarów nauki było objętych tym wyróżnieniem. Rozwój nauk ekonomicznych w XX wieku był jedną z przyczyn włączenia ekonomii do tego zacnego wyróżnienia przez Królewską Szwedzką Akademię Nauk w 1968 roku.

W trzeciej i czwartej części pracy przedstawiono w sposób skrótowy sylwetki wszystkich laureatów Nagrody Nobla od 1969 roku, w którym to została ona przyznana po raz pierwszy, do 2012 roku. Przygotowane tabele, zawierające charakterystykę tych wybitnych postaci, stanowią próbę klasyfikacji i systematyzacji ich osiągnięć. Dorobek wszystkich wyróżnionych laureatów wywiera znaczący wpływ na kształt współczesnej teorii ekonomii i jej dalszy rozwój.

2. Historia Nagrody Nobla

Alfred Nobel to szwedzki chemik, przemyslowiec i wynalazca żyjący w latach 1833-1896. Zastosowanie dynamitu, żelatyny wybuchowej czy prochu bezdymnego, wynalezione przez chemika, ma miejsce w technice wojskowej, górnictwie czy budownictwie [*Mała Encyklopedia...*, 1997, s. 688]. Podczas swojego życia Nobel zgromadził znaczny majątek. Jego wartość oszacowano w wysokości około 36,1 miliona szwedzkich koron. W swoim testamencie zlecił utworzenie funduszu, z którego dochody miały być corocznie dzielone w formie pięciu nagród. Ich beneficjentami mieli być Ci, „którzy przysporzyli ludzkości największych korzyści”.

Aby zrealizować ostatnią wolę Nobla, w 1900 roku w Sztokholmie powstała szwedzko-norweska Fundacja Nobla. Przyznaje ona corocznie pięć równorzędnych nagród osobom, które zgodnie z testamentem Nobla:

- „dokonały najważniejszego odkrycia lub wynalazku” w dziedzinie fizyki;

- „dokonały najważniejszego odkrycia lub ulepszenia” w dziedzinie chemii;
- „dokonały najważniejszego odkrycia” w dziedzinie fizjologii lub medycyny;
- „napiszą najwybitniejsze dzieło o tendencjach idealistycznych” w dziedzinie literatury;
- „działały najlepiej na rzecz braterstwa między narodami, likwidacji lub ograniczenia stałych armii i zwolywania oraz popierania kongresów pokojowych” [Misala, 2011, s. 11].

Nagrody wręczane są uroczystie 10 grudnia każdego roku, w rocznicę śmierci fundatora, w Sztokholmie i w Oslo. Osoba wyróżniona otrzymuje specjalny medal i dyplom z krótkim uzasadnieniem przyznania nagrody oraz nagrodę pieniężną. W 2012 roku obniżono ją z 10 milionów szwedzkich koron do 8 milionów szwedzkich koron (na przyczynę obniżenia wysokości nagrody Fundacja Noblowska wskazała kryzys finansowy), [*NobelPrize*, dokument elektroniczny...].

Nagroda Nobla jest uznawana za prestiżowe wyróżnienie. Pewną charakterystyką jest przyznanie nagród: indywidualnych, łącznych lub dzielonych. Przyznanie nagrody łącznej ma miejsce wówczas, gdy laureatami są dwie lub więcej osób, głównie za wspólne dokonanie lub indywidualny wkład w wiadome wspólne osiągnięcie, w tej sytuacji nie następuje formalny podział nagrody. Nagroda dzielona jest przyznawana osobom, które są autorami różnych osiągnięć. Wtedy to Komitet Noblowski ustala proporcje podziału nagrody pieniężnej (w zależności od liczby laureatów na 2, 3 lub 4 równe części), [*Laureaci...*, 1991, s. 9]. To, czy nagroda ma charakter indywidualny, łączny czy dzielony nie ma znaczenia dla oceny wyróżnienia. Otrzymanie Nagrody Nobla jest równoznaczne z uznaniem najwyższych osiągnięć naukowych badacza, bez względu na dziedzinę nauki, kraj lub uczelnię, z którego pochodzi laureat.

3. Nagroda Nobla w dziedzinie nauk ekonomicznych

Nagroda Nobla z ekonomii nie ustanowił sam Nobel. Jednakże w 1969 roku została przyznana pierwsza nagroda z tego tytułu. Przyczyn utworzenia tego wyróżnienia podaje się kilka. Po pierwsze, wiek XX był okresem rewolucji technicznej i gospodarczej, której fundamentem była nauka. Wraz z tymi procesami i zjawiskami nastąpił rozwój nauk ekonomicznych i zaczęły one oddziaływać na współczesną cywilizację, stąd też mogła wynikać chęć uhonorowania wybitnych z tego kręgu nauki. Po drugie, w 1968 roku Sveriges Riksbank (Narodowy Bank Szwecji) obchodził trzechsetlecie swojego istnienia [Czaja, 2002, s. 8]. Bank stał się fundatorem nagrody pieniężnej dla laureatów ekonomicznej Nagrody Nobla. W ten sposób formalnie nauki ekonomiczne zostały włączone do dziedzin, w których zostaje przyznane to wysokie wyróżnienie.

Wynalazca Alfred Nobel był uznawany za znawcę dorobku nauk ekonomicznych, głównie szkoły klasycznej, neoklasycznej oraz teorii Marksa. Nie był jednak wyraźnym przedstawicielem, któregoś z ówczesnych mu nurtów. Nie można nie zauważyć, że pokaźny majątek, który zgromadził w ciągu życia musiał być oparty na przedsiębiorczości wynalazcy. Zapis w testamencie, dotyczący rozdysponowania jego majątku, świadczy również o jego znajomości praw gospodarowania kapitałem [Misala, 2011, s. 11-12]. Mimo

to, sam nie uwzględnił nauk ekonomicznych, jako tych, które mogłyby pretendować do nagrody jego imienia. Ogłoszenie Nagrody Nobla w dziedzinie nauk ekonomicznych wzbudziło wiele kontrowersji w świecie naukowym, jak i wśród potomków Nobla.

Przeciwnikiem inicjatywy Banku Szwecji był P. Nobel, potomek A. Nobla w linii bocznej. W jego opinii, dzięki nagrodzie ekonomiści budują sobie *public relations*, a Szwedzki Bank Centralny dopuścił się w ten sposób naruszenia znaku towarowego [Gertchev, 2011, s. 2-5]. Nie można tego krytycznego głosu pominąć, gdyż dzięki otrzymanej nagrodzie, laureaci stają się sławni i przechodzą do historii nauki. Ich dorobek stawia się za podstawę teorii ekonomicznych oraz punkt wyjścia do rozważań dla ich następców. Ponadto, nobliści są obsadzani na stanowiskach doradców ekonomicznych prezydentów, pełnią funkcję prezesów banków i innych prestiżowych instytucji gospodarczych, często o znaczeniu międzynarodowym.

Inne krytyczne głosy dotyczą decyzji, komu w danym roku nagroda jest przyznawana. Jednym z głośniejszych był protest Myrdala (noblista z 1974 roku). Sprzeciwiał się przyznaniu wyróżnienia von Hayekowi, z którym dzielił nagrodę oraz Friedmanowi (laureatowi z 1976 roku). Szwedzki laureat postulował nawet odejście od przyznawania tego wyróżnienia [Jasiński, 2012, s. 21]. Takie opinie są często powielane w środowisku ekonomistów.

TABELA 1.

Oficjalne nazwy Nagrody Nobla w dziedzinie nauk ekonomicznych na przestrzeni lat

Okres	Nazwa w języku angielskim
1969-1970	<i>Prize in Economic Science Dedicated to the Memory of Alfred Nobel</i>
1971	<i>Prize in Economic Science</i>
1972	<i>Bank of Sweden Prize in Economic Science in Memory of Alfred Nobel</i>
1973-1975	<i>Prize in Economic Science in Memory of Alfred Nobel</i>
1976-1977 i 1983	<i>Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel</i>
1978-1981 i 1984-1990	<i>Alfred Nobel Memorial Prize in Economic Sciences</i>
1982	<i>Alfred Nobel Memorial Prize in Economic Science</i>
1991	<i>Sveriges Riksbank (Bank of Sweden) Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel</i>
1992-2005	<i>Bank of Sweden Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel</i>
2006-2012	<i>The Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel</i>

Źródło: [Misala, 2011, s. 12; *NobelPrize*, dokument elektroniczny...].

Kontrowersyjna jest również oficjalna nazwa nagrody. W języku szwedzkim nosi ona brzmienie: *Sveriges riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne* (*Nagroda Banku Szwecji w Naukach Ekonomicznych Pamięci Alfreda Nobla*) [*NobelPrize*, dokument elektroniczny...]. Dzięki użyciu frazy „*pamięci Alfreda Nobla*” zachowano pewną jej odrębność. Od ustanowienia nagrody tłumaczenie tej nazwy na język angielski zmieniało się kilkakrotnie, co prezentuje tabela 1. Należy zwrócić szczególną uwagę na

powtarzanie się nazwy *economic science* lub *economic sciences*, co oznacza, że są nagradzane osiągnięcia z dziedzin nauk ekonomicznych, a nie ekonomii, jak często funkcjonuje to chociażby w polskich publikacjach. Tak więc, obszar naukowy, z którego mogą pochodzić badacze, jest szerszy i oprócz ekonomii uwzględnia się osoby z dorobkiem z dziedzin pokrewnych lub łączących pewien zbiór zagadnień.

4. Próby klasyfikacji dorobku laureatów Nagrody Nobla w latach 1969-2000

Kryteria, które służą ocenie podczas wyboru kandydatów do Nagrody Nobla, to głównie wybitne osiągnięcia lub doniosłe odkrycie naukowe, wysokie kompetencje oraz międzynarodowa pozycja zawodowa [Czaja, 2002, s. 9]. Lista kandydatów do nagrody bardzo często zawiera około stu nazwisk. W historii Nagrody Nobla w dziedzinie nauk ekonomicznych były przyznane zarówno nagrody indywidualne, łączne oraz dzielone. Do 2012 roku w sumie wyróżniono 71 ekonomistów. Nagrody łączne otrzymali m.in.: Tinbergen i Frisch, jako pierwsi w 1969 roku czy Ohlin i Meade w 1977 roku. Laureatami nagród dzielonych zostali m.in.: Myrdal i von Hayek w 1974 roku, Kantorowicz i Koopmans w 1975 roku oraz Lewis i Schultz w 1979 roku.

Wśród wszystkich wyróżnionych ponad 70% laureatów pochodziło ze Stanów Zjednoczonych. Mieszcza się tam najbardziej prestiżowe ośrodki naukowe, w których to potencjalni nobliści lub obecni prowadzą swoje badania. Należą do nich głównie Uniwersytet w Chicago, Instytut Technologiczny w Massachusetts (MIT) czy Uniwersytet w Stanford. Pozostali uczeni reprezentowali takie kraje, jak: Austria, Francja, Holandia, Indie, Izrael, Kanada, Niemcy, Norwegia, Szwecja, Wielka Brytania, a także ZSRR.

Ocena dorobku laureatów Nagrody Nobla może być dokonana na wiele sposobów. Ze względu na ramy prezentowanego opracowania istotne jest wskazanie obszaru badawczego ekonomistów oraz przytoczenie uzasadnienia do przyznawanej nagrody Królewskiej Szwedzkiej Akademii Nauk, co zostało zebrane i przedstawione w tabeli 2.

Ta prezentacja sylwetek noblistów stanowi jedynie ogólny zarys ich dorobku. Jednak ten sposób wskazuje na rozległość obszaru badań, będących przedmiotem zainteresowania wyróżnionych ekonomistów. W ciągu ostatnich lat przybywa sposobów klasyfikacji przyznanych nagród.

TABELA 2.

**Laureaci Nagrody Nobla w dziedzinie nauk ekonomicznych
w latach 1969-2000**

Rok	Laureat/Laureaci	Dziedzina	Uzasadnienie do nagrody
1969	Ragnar A. Frisch Jan Tinbergen	Ekonometria	za opracowanie i zastosowanie modeli dynamicznych do analizy procesów ekonomicznych
1970	Paul A. Samuelson	Teoria równowagi ogólnej i teoria równowag cząstkowych	za prace naukowe, poprzez które rozwinął statyczną i dynamiczną teorię ekonomii i aktywnie przyczynił się do podniesienia poziomu analizy w naukach ekonomicznych
1971	Simon Kuznets	Wzrost gospodarczy i historia gospodarcza	za empiryczną interpretację wzrostu gospodarczego, która doprowadziła do pogłębienia wiedzy o strukturach i procesach społeczno-gospodarczych rozwoju
1972	John R. Hicks Kenneth J. Arrow	Teoria równowagi ogólnej	za pionierski wkład w ekonomiczną teorię równowagi ogólnej i teorii dobrobytu
1973	Wassily Leontief	Analiza nakładów i wyników	za rozwój metody nakładów – wyników i jej zastosowanie do ważnych problemów ekonomicznych
1974	Gunnar Myrdal Friedrich von Hayek	Makroekonomia i ekonomia instytucjonalna	za pionierskie prace nad teorią fluktuacji monetarnych i ekonomicznych oraz wnikliwą analizę współzależności zjawisk: ekonomicznych, społecznych i instytucjonalnych
1975	Leonid Kantorowicz Tjalling Koopmans	Teoria optymalnej alokacji zasobów	za wkład do teorii optymalnej alokacji zasobów
1976	Milton Friedman	Makroekonomia	za dokonania w dziedzinie analizy konsumpcji, historii i teorii monetarnej oraz za przedstawienie złożoności polityki stabilizacyjnej
1977	Bertil Ohlin James Meade	Międzynarodowe stosunki gospodarcze	za wkład otwierający nowe drogi dla teorii handlu międzynarodowego i międzynarodowego ruchu kapitału
1978	Herbert Simon	Zarządzanie	za pionierskie badania procesów podejmowania decyzji wewnątrz organizacji gospodarczych
1979	Theodore Schultz Arthur Lewis	Ekonomia rozwoju	za pionierskie badania nad ekonomią rozwoju, w szczególności nad problemami krajów rozwijających się
1980	Lawrence Klein	Makroekonometria	za stworzenie modeli ekonometrycznych i ich zastosowanie do analizy fluktuacji polityki gospodarczej
1981	James Tobin	Makroekonomia	za analizę rynków finansowych i ich relacji z decyzjami o: kupnie, zatrudnieniu, produkcji i cenach
1982	George Stigler	Organizacja przemysłu	za twórcze badania nad strukturami przemysłowymi i funkcjonowaniem rynków oraz przyczynami i efektami publicznej regulacji
1983	Gérard Debreu	Teoria równowagi ogólnej	za wprowadzenie nowych metod analizy do teorii ekonomii oraz za sformułowanie własnej teorii równowagi ogólnej
1984	Richard Stone	Pomiar produktu narodowego	za fundamentalny dorobek w opracowywaniu systemów rachunkowości społecznej, który pozwolił na istotną poprawę warunków empirycznej analizy gospodarki
1985	Franco Modigliani	Makroekonomia	za pionierskie dzieło w dziedzinie analizy oszczędności i rynków finansowych

1986	James M. Buchanan Jr.	Finanse publiczne	za badania podstaw kontraktowych i konstytucyjnych, stosowanych w teorii podejmowania decyzji w dziedzinie polityki i gospodarki
1987	Robert M. Solow	Teoria wzrostu gospodarczego	za wkład w teorię wzrostu gospodarczego
1988	Maurice Allais	Teoria równowagi ogólnej i teoria równowag cząstkowych	za pionierski wkład do teorii rynków i efektywnego wykorzystywania zasobów
1989	Trygve Haavelmo	Ekonometria	za wyjaśnienie podstaw teorii prawdopodobieństwa w ekonomii i za analizę struktur ekonomicznych
1990	Harry Markowitz Merton Miller William Sharpe	Ekonomia finansowa	za pionierskie prace nad ekonomiczną teorią finansową i finansowaniem przedsiębiorstw
1991	Ronald Coase	Teoria instytucji	za znaczne odkrycia i wyjaśnienia wpływu kosztów transakcyjnych i praw własności na strukturę instytucjonalną i funkcjonowanie systemu gospodarczego
1992	Gary Becker	Mikroekonomia i socjologia ekonomiczna	za rozszerzenie dziedziny analizy mikroekonomicznej na szerokie spectrum spraw związanych z ludzkimi zachowaniami i interakcjami, w tym w sferze pozarynkowej
1993	Douglas North Robert Fogel	Historia gospodarcza	za wkład w odnowę historii gospodarczej poprzez zastosowanie teorii ekonomii i metod ilościowych dla objaśniania przemian gospodarczych i instytucjonalnych
1994	John Harsanyi John Nash Jr Reinhard Selten	Teoria gier	za rozwój analizy równowagi w teorii gier niekooperacyjnych
1995	Robert Lucas Jr	Makroekonomia	za opracowanie i przygotowanie do praktycznych zastosowań hipotezy racjonalnych oczekiwań, gruntowną przebudowę analizy makroekonomicznej oraz pogłębienie wiedzy o polityce ekonomicznej
1996	James Mirrlees William Vickrey	Ekonomia informacji	za ich fundamentalny wkład w ekonomiczną teorię motywacji w warunkach asymetrii informacji
1997	Robert Merton Myron Scholes	Ekonomia finansowa	za opracowanie metody wyceny instrumentów pochodnych, zwłaszcza opcji
1998	Amartya Sen	Ekonomia dobrobytu	za wkład w badania nad ekonomią dobrobytu
1999	Robert Mundell	Makroekonomia międzynarodowa	za analizę polityki pieniężnej i fiskalnej w różnych reżimach kursowych oraz za analizę optymalnego obszaru walutowego
2000	James Heckman Daniel McFadden	Ekonometria	za prace w dziedzinie mikroekonometrii, za opracowanie teorii i metod stosowanych w empirycznych analizach zachowań indywidualnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [Współczesne..., 2012, s. 169-181; NobelPrize, dokument elektroniczny...].

Jeden z pierwszych podziałów przedstawił Linbeck w 1985 roku (ceniony znawca dorobku noblistów, członek Komitetu Nagrody Nobla w dziedzinie nauk ekonomicznych w latach 1969-1994), [Jasiński, 2012, s. 16-17]. Wyszczególnił on następujące obszary:

- ogólne „podstawy” teorii ekonomii, m.in. Samuelson;
- teoretyczne prace dotyczące wybranych aspektów lub sektorów gospodarki, m.in. Friedman;

- nowe i skuteczne metody analizy ekonomicznej; ich rozwój i zastosowanie, m.in. Leontief;
- niemal „czyste” badania empiryczne, m.in. Kuznets;
- niesformalizowane, twórcze myślenie, m.in. Myrdal i von Hayek [Misala, 2011, s. 23].

W 1990 roku Nowicki dokonał klasyfikacji dorobku pierwszych laureatów z okresu 1969-1986. Wyróżnił on pięć, wiodących w tamtym czasie, problemów badawczych:

- teorię rozwoju społeczno-ekonomicznego, m.in. Kuznets i Hicks;
- teorię podziału dochodu narodowego, m.in.: Koopmans, Friedman, Debreau;
- teorię międzynarodowych powiązań gospodarczych, m.in. Ohlin i Samuelson;
- badania metodologiczne, m.in. Frisch i Kantorowicz;
- zagadnienia interdyscyplinarne, m.in. Myrdal i von Hayek [Nowicki, 1991, s. 13-25].

Wraz z rozszerzaniem się listy wyróżnionych ekonomistów pojawiały się kolejne klasyfikacje, uwzględniające różne obszary badawcze lub szkoły teoretyczne. Ciekawa jest propozycja Vane i Mulhearn z 2004 roku, która uwzględnia podział na jedenaście obszarów badawczych, które są jednocześnie bardzo często przedmiotem wykładów prowadzonych dla adeptów wiedzy o ekonomii. Klasyfikacja wygląda następująco:

- mikroekonomia, m.in. Stigler;
- makroekonomia, m.in. Friedman;
- ekonomia sektora publicznego, m.in. Buchanan;
- finanse, m.in. Merton i Scholes;
- ekonomia rozwoju, m.in. Lewis i Schulz;
- międzynarodowe stosunki gospodarcze, m.in. Ohlin i Meade;
- wzrost gospodarczy, m.in. Solow;
- metody badań ekonomicznych, m.in. Stone;
- makroekonometria, Klein;
- ekonometria, m.in. Heckman i McFadden;
- historia gospodarcza, m.in. Fogel i North [Misala, 2011, s. 23-24].

Mimo tak wielu kategorii klasyfikacji osiągnięć noblistów z dziedziny nauk ekonomicznych, nie sposób jednoznacznie przyporządkować dorobku wielu z nich. Wiele z tych obszarów nakłada się, więc lista ta może być zawężana lub rozszerzana. Poza tym, Nagroda Nobla stanowi nie tylko wyróżnienie za osiągnięcia w ekonomii, ale również uwzględnienie wpływu dziedzin pokrewnych.

5. Wkład w rozwój nauk ekonomicznych laureatów XXI stulecia

Wielokrotnie podejmowane próby klasyfikacji obszarów badawczych pierwszych laureatów Nagrody Nobla w dziedzinie nauk ekonomicznych wskazywały, jak trudnym zadaniem jest wyodrębnienie głównych nurtów rozwoju nauk ekonomicznych na przełomie XX i XXI wieku. Podejmując niniejsze badania, autor również zdał sobie z tego sprawę. Próbując przeanalizować dorobek noblistów, łącznie podzielono okres

przyznawania Nagrody Nobla na dwa etapy. Podobnie, jak w punkcie 3., podstawową prezentację laureatów rozpoczęto od przedstawienia ich głównych osiągnięć za pomocą tabeli (tabela 3.).

TABELA 3.

**Laureaci Nagrody Nobla w dziedzinie nauk ekonomicznych
w latach 2001-2012**

Rok	Nazwisko	Dziedzina	Uzasadnienie do nagrody
2001	George A. Akerlof A. Michael Spence Joseph E. Stiglitz	Ekonomia informacji	za analizę rynków z asymetrią informacji
2002	Daniel Kahneman Vernon L. Smith	Psychologia ekonomiczna i ekonomia eksperymentalna	– za zintegrowanie wniosków z badań psychologicznych z naukami ekonomicznymi, szczególnie dotyczących ludzkich osądów i podejmowania decyzji w warunkach niepewności – za ustanowienie eksperymentów laboratoryjnych narzędziem empirycznej analizy ekonomicznej, zwłaszcza do badania alternatywnych mechanizmów rynkowych
2003	Robert F. Engle Clive W. J. Granger	Ekonometria	– za metody analizy ekonomicznych szeregów czasowych ze zmienną w czasie wariancją (model ARCH) – za metody analizy ekonomicznych szeregów czasowych ze wspólnymi trendami (kointegrację)
2004	Finn E. Kydland Edward C. Prescott	Makroekonomia	za wkład w makroekonomię dynamiczną; spójność polityki gospodarczej w czasie oraz przyczyny leżące u podstaw cykli koniunkturalnych
2005	Robert J. Aumann Thomas Schelling	Teoria gier	za ulepszenie naszego rozumienia konfliktu i kooperacji dzięki analizie na gruncie teorii gier
2006	Edmund S. Phelps	Makroekonomia	za analizę zależności międzyokresowych w polityce makroekonomicznej
2007	Leonid Hurwicz Eric S. Maskin Roger B. Myerson	Mikroekonomia	za mikroekonomiczne modele, które mają pomagać w ocenie funkcjonowania i efektywności różnych rynków
2008	Paul Krugman	Ekonomia międzynarodowa	za analizę struktury handlu i wyjaśnienie lokalizacji działalności gospodarczej
2009	Elinor Ostrom Oliver E. Williamson	Mikroekonomia, Makroekonomia, Zarządzanie	– za analizę sposobu zarządzania, zwłaszcza przez wspólnoty – za analizę sposobu zarządzania, zwłaszcza za ustalenie ograniczenia na wielkość firmy
2010	Peter Diamond Dale Mortensen Christopher Pissarides	Makroekonomia	za analizę rynków z frukcjami, wymagające przewidywania
2011	Thomas Sargent Christopher Sims	Makroekonomia	za empiryczne badania nad przyczynami i skutkami w makroekonomii
2012	Alvin E. Roth Lloyd Shapley	Ekonometria	za teorię stabilnych alokacji i wykorzystanie projektowania rynku

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Współczesne..., 2012, s. 169-181; NobelPrize, dokument elektroniczny...].

W analizowanych pracach Noblistów z XXI wieku można odnaleźć czerpanie z dorobku wcześniejszych laureatów. Krytyczne podejście Kydlanda i Prescottta (laureaci z 2004 roku) do wybranych aspektów teorii równowagi cyklu koniunkturalnego Lucasa (noblisty z 1995 roku) skłoniło ich do opracowania nowej wersji cykliczności, znanej

pod nazwą „teoria równowagi realnego cyklu koniunkturalnego”. Dzięki ich osiągnięciom, nowa ekonomia klasyczna zaczęła być postrzegana jako jedna z najbardziej wpływowych szkół współczesnej ekonomii.

Nie bez znaczenia jest także wpływ nowej ekonomii keynesowskiej, której przedstawicielami byli tacy nobliści, jak: Akerlof, Krugman, Phelps i Stiglitz. Szkoła ta wniosła nowe elementy teoriopoznawcze, dotyczące m.in. cykli i kryzysów gospodarczych. Przyczynami niestabilności miały być wstrząsy zarówno popytowe, jak i podażowe. Nie można pominąć zagadnień dotyczących asymetrii informacji, niedoskonałości rynku oraz aktywnej roli państwa w gospodarce [Siekierski, 2010, s. 164]. Natomiast, zdaniem Maskina (noblisty z 2007 roku), wahania koniunkturalne pozostają w określonej relacji do zaburzeń na rynkach finansowych. Potwierdza to rozpoczęcie Wielkiego Kryzysu w 1929 roku krachem giełdowym w Nowym Jorku czy też ostatni kryzys finansowy, który miał swe źródło w Stanach Zjednoczonych w 2007 roku i rozprzestrzenił się na inne kraje, wywołując światową recesję. Według Maskina, a także Hurwicza i Myersona, kryzys finansowy zakłóca prawidłowe funkcjonowanie systemu finansowego, jednego z fundamentów gospodarki rynkowej [Siekierski, 2010, s. 159-164].

Nie bez znaczenia dla historii myśli ekonomicznej jest rozwinięcie i rozpropagowanie teorii racjonalnych oczekiwań Sargenta czy zastosowanie przez Kahemana psychologii do wyjaśniania zjawisk ekonomicznych, jak również włączenie tzw. ekonomii eksperymentalnej do nauk ekonomicznych przez Smitha. Rozszerzenie listy nauk pomocniczych o psychologię zwiększa potencjał wyjaśniający ekonomii poprzez dostarczenie bardziej realistycznych fundamentów psychologicznych. Rezultatem badań powinno być lepsze zrozumienie zjawisk ekonomicznych, opis i prognozy zachodzących procesów gospodarczych.

W 2009 roku, czterdzieści lat po pierwszym przyznaniu Nagrody Nobla, uhonorowani zostali Ostrom i Williamson. Ostrom to pierwsza laureatka Nagrody Nobla w tej dziedzinie. Jej badania przyczyniły się do stworzenia instytucjonalnej teorii zarządzania dobrami wspólnymi, były również do zakwestionowania znaczenia tzw. paradoksów społecznych, np. logiki działania zbiorowego Olsons lub dylematu więźnia jako modelu sytuacji społecznych [Grzybek, 2012, s. 104-109]. Dodatkowo, wybór Williamsona był dla przedstawicieli ekonomii instytucjonalnej ogromną nobilitacją, gdyż od dawna pretendowali oni do osiągnięcia statusu zbliżonego do składowych ekonomii głównego nurtu [Ratajczak, 2011, s. 29-30].

Rok 2010 był uhonorowaniem pracy nad odmianą teorii poszukiwania i dopasowywania się znanej już od lat sześćdziesiątych. Prace nad nią prowadził Stigler. Trzej wyróżnieni ekonomiści nie tylko rozwinęli tę teorię we współczesnej myśli ekonomicznej, ale zastosowali ją do analizy rynku pracy [Jasiński, 2012, s. 215-219].

Wielu laureatów XXI stulecia było autorami matematycznych i ekonometrycznych modeli, które znajdowały swoje zastosowanie w analizie wybranych problemów ekonomicznych. Ekonomiści Engle i Granger (nobliści z 2003 roku) przyczynili się do rozwoju metod analizy ekonomicznych szeregów czasowych. Za rozwinięcie i zastosowanie teorii gier, nagrodą zostali uhonorowani Aumann i Schelling. Również ostatni laureaci z 2012 roku. Roth i Shapley mają swe zasługi w rozwoju teorii gier oraz ekonomii

eksperymentalnej, a wnioski płynące z ich badań mogą służyć wyjaśnieniu zachodzących zjawisk rynkowych.

W świetle procesów globalizacji, fluktuacji na rynkach finansowych, ostatniego załamania koniunktury gospodarczej coraz częściej szuka się wyjaśnień i recept na poprawę sytuacji. Źródłem poszukiwanych odpowiedzi na nurtujące pytania może być dorobek teoretyczny noblistów, którzy próbują zastosować wyniki swoich badań w praktyce gospodarczej.

6. Podsumowanie

Rozwój ekonomii w XX wieku charakteryzowała głównie wielowątkowość badań. Były one podejmowane przez wyselekcjonowane szkoły teoretyczne, z własnymi paradygmatami czy tzw. twardymi rdzeniami. Coraz większą popularność zyskiwało zastosowanie matematycznych procedur w opisie i weryfikacji wyników [Czaja, 2002, s. 74]. Tak skomplikowane metody badawcze pobudziły do poszerzenia grona noblistów o matematyków i ekonometryków, którzy używali metod formalnych do wyjaśniania zjawisk ekonomicznych. Stulecie to cechowało się również powielaniem popularnych, dominujących tematów badawczych.

Komplikowanie się przestrzeni społeczno-ekonomicznej i trudność w jej wyjaśnianiu wywierają wpływ na charakter analiz ekonomicznych XXI wieku. Nie mogą to być jedynie jednowymiarowe, wąskie ujęcia problemów. Ciągłe aktualne i nierozwiązane pozostają teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju międzynarodowych stosunków gospodarczych czy teorie związane z gospodarowaniem środowiskiem naturalnym bądź zrównoważonym rozwojem jako odpowiedź na globalne problemy ekologiczno-ekonomiczne. Lista takich zagadnień może być niezobowiązująco wydłużana.

Większość z przedstawionych noblistów poruszało problemy nieobojętne dla funkcjonowania światowych gospodarek. Mimo dużej grupy nagrodzonych ekonomistów, wielu obserwatorów świata ekonomii jako nauki może czuć niedosyt. Można przytoczyć nazwiska wielkich ekonomistów, którzy nie otrzymali Nagrody Nobla, co nie zwalnia ze śledzenia osiągnięć nienagrodzonych.

Nie jest oczywisty podział dotychczasowych laureatów Nagrody Nobla w dziedzinie nauk ekonomicznych według zakresu badań, którego się podejmują. Badania laureatów coraz częściej przenikają do obszarów pokrewnych ekonomii, co powoduje różnice w poglądach i szereg dyskusji. Kontrowersje wokół tej szóstej, najmłodszej Nagrody Nobla towarzyszą jej już od samego ustanowienia. Ocena roli mniej lub bardziej krytycznych komentarzy, dotyczących zasadności przyznawania Nagrody Nobla czy też wkładu laureatów w rozwój ekonomii, może być dokonana jedynie w obliczu poszerzenia własnej wiedzy o teorii ekonomii, jak również o problemach i wyzwaniach z jej implementacją w praktyce. Wzorem tego był sam Alfred Nobel, łączący w sobie cechy naukowca-wynalazcy, przedsiębiorcy, będący jednocześnie otwarty na problemy społeczeństwa i przykładający wielką wagę do utrzymania pokoju na świecie.

Literatura

- Bochenek M., Dach Z. 2004 *Uwagi o nazwie nauki „ekonomia”*, [w:] *Szkice o ekonomii i ekonomistach*, M. Bochenek (red.), Toruń.
- Czaja S. 2002 *Blaski i cienie Nagrody Nobla*, Wrocław.
- Gertchev N. *The Economic Noble Prize*, Libertarian Papers, vol. 3, art. no. 9, 2011, dokument elektroniczny, tryb dostępu: [<http://libertarianpapers.org/articles/2011/lp-3-9.pdf>], data wejścia: 29.12.2012].
- Grzybek D. 2012 *Przeciw tezmom o niemożności – Elinor Ostrom o działaniu zbiorowym i zarządzaniu wspólnymi zasobami*, „Współczesne Zarządzanie. Kwartalnik Środowisk Naukowych i Liderów Biznesu”, B. Kozuch (red.), nr 1, Kraków.
- Jasiński L. J. 2012 *Nobel z ekonomii 1969-2011. Poglądy Laureatów w zarysie*, Warszawa.
- Laureaci Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii 1991*, Z. Matkowski (red.), Warszawa.
- Mała Encyklopedia Powszechna PWN*, B. Petrozolin-Skowrońska (red.), Warszawa.
- Misala J. *Historia Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii oraz zasady jej przyznawania*, [w:] *Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii 1969-2009*, J. Misala (red.), Radom.
- NobelPrize*, dokument elektroniczny, tryb dostępu: [http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/], data wejścia: 29.12.2012].
- Nowicki J. 1991 *Próba systematyzacji wkładu laureatów Nagrody Nobla*, [w:] *Laureaci Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii*, Z. Matkowski (red.), Warszawa.
- Ratajczak M. 2011 *Popularność ekonomii instytucjonalnej. Moda czy trwała zmiana?*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe, nr 9, Kraków.
- Siekierski J. 2010 *Nobliści w dziedzinie ekonomii o cyklach i kryzysach gospodarczych*, Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie, L. Koziol (red.), t. 20, nr 1.
- Współczesne teorie ekonomiczne 2012*, M. Ratajczak (red.), Poznań.